

Magnus Jegermalm, Enheten för forskning om det civila samhället, Ersta Sköndal högskola

Det civila samhället i en skandinavisk välfärdsstat: Trender av informell omsorg och frivilliginsatser

2007-2011

Syftet med projektet har varit att beskriva och kritiskt analysera det civila samhället i en skandinavisk välfärdsstat, med särskilt fokus på trender av informell omsorg och frivilliginsatser. Frågeställningar som berörts är vilka mönster av samvariation som finns mellan informella omsorgsgivare och de som gör frivilliginsatser, och hur mönstret av informell omsorg och frivilliginsatser ser ut över tid. Metodologiskt har projektet genomförts bland annat genom en återanalys av fyra stycken befolkningsstudier som utförts mellan åren 1992-2005 av enheten för forskning om det civila samhället vid Ersta Sköndal högskola. Syftet har inte ändrats under projektiden. Genomförande av ytterligare en befolkningsstudie 2009 har gjort det möjligt analysera de frågeställningar som projektet berört i ett längre tidsperspektiv. Detta har gjort det möjligt att studera projektets huvudsakliga analytiska frågeställning utifrån teoribildningar inom området problematisera hur vi kan förstå utvecklingen av omfattning och inriktning av det civila samhället i en skandinavisk välfärdsstat.

Projektets tre viktigaste resultat

1) Analyser av det empiriska materialet visar att svenskarnas engagemang i civilsamhället är större än någonsin. Ser man på utvecklingen av det ideella arbetet, allmänt sett, sedan början av 1990-talet, så visar resultat från upprepade befolkningsstudier 1992-2009 att ideellt arbete i Sverige är omfattande och häpnadsväckande stabilt högt ur ett internationellt perspektiv, med omkring 50 procent av befolkningen som regelbundet är oavlönat engagerade i någon typ av ideell organisation.

Om engagemanget i civilsamhällets organisationer i Sverige kan beskrivas som omfattande och stabilt över tid, kan det icke-organiserade, informella hjälparbetet snarare karaktäriseras som omfattande och ökande under de senaste två decennierna. Ett grundantagande för att förstå denna utveckling är att det, till skillnad från arbetet inom ideella organisationer, inte är omgivet av någon "skyddande" organisatorisk struktur utan är ett öppet och känsligt system som påverkas av förändringar – exempelvis nedskärningar – i de offentliga välfärdssystemen på ett mer direkt sätt.

2) Analyser av resultaten visar att det är vanligt i Sverige att vara engagerad både som informell hjälpgivare och i ideellt arbete. Redan på 1990-talet var det relativt vanligt att vara "dubbelt aktiv", och det har skett en markant ökning över tid. Att denna grupp var den största i 2005 års studie är ett intressant resultat i sig. Kunskapen om olika gruppers obetalda engagemang problematiserar bilden av att ideellt och informellt engagemang av omsorgskaraktär skulle vara separata fenomen.

3) De studier som genomförts av svenska förhållanden visar att det är vanligt att vara ”dubbelt aktiv” och att gränserna mellan olika former av obetalt engagemang är mer flytande än vad som tidigare uppmärksammats. Det ger ytterligare en bild av att civilsamhället som ett sammanhang för omsorg är komplext och variationsrikt. En möjlig tolkning av de ganska flytande gränserna mellan informell omsorg och ideellt arbete är att välfärdens organisering i Sverige hittills har gett möjlighet för informella omsorgsgivare att ha utrymme och tid för engagemang i ideella organisationer och annat samhällsengagemang, liksom för de ideellt aktiva att utföra informellt omsorgsarbete. Detta engagemang kan ses som ett uttryck för ett levande civilsamhälle där både informellt omsorgsgivande och ideellt arbete ses som ett medborgerligt engagemang som är en viktig del av civilsamhället. Ett sådant synsätt på medborgerligt engagemang bidrar till möjligheter att synliggöra omsorg på ett sätt som vare sig mer traditionell omsorgsforskning eller forskning om civilsamhället tidigare gjort.

Nya forskningsfrågor som har genererats av projektet

Projektet har visat på vikten av att fortsätta studera frågor som berör civilsamhällets fortsatta utveckling med fokus på omfattning och förändring. I takt med fortsatta förändringar av välfärdens organisering visar projektet på att det är viktigt med fortsatta studier av frågor som berör civilsamhällets gränssytor mot den offentliga sektorn men också mot marknaden. Vilka risker finns för att ett ökat tryck på medborgarna att utföra oavlönat arbete, framför allt av omsorgskaraktär, kan försvåra inte bara möjligheterna för den typ av dubbla engagemang som beskrivits i projektet utan överhuvudtaget för bevarandet av ett mångfacetterat engagemang i civilsamhället?

Projektets två viktigaste publikationer

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2009). Caregiving and Volunteering among Older People in Sweden − Prevalence and Profiles. *Journal of Aging & Social Policy*, 21, 4, 352- 373.

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2011). Links between informal caregiving and volunteering in Sweden: a 17-year Perspective. Accepted for publication in *European Journal of Social Work*.

I den första artikeln (2009) diskuteras att olika medborgarprofiler av äldre som är involverade i obetalda insatser inte är en homogen grupp. Äldres engagemang i civilsamhället är ett mångfacetterat fenomen och civilsamhället en samhällssfär där äldre har olika roller och profiler. I artikeln visas att det finns beröringspunkter mellan olika typerna av engagemang och insatser bland äldre medborgare, det gick att urskilja en tydlig grupp äldre som är både engagerade i informella insatser och i frivilligorganisationer. Analysen ger en intressant spegling av livet i ’tredje åldern’ som en fas där många äldre

engagerar sig i civilsamhället. Den andra artikeln (2011) analyserar informellt omsorgsgivande och ideella insatser i frivilligorganisationer i Sverige i ett 17-årigt perspektiv. Resultaten visade att det fanns beröringspunkter mellan olika former av obetalda insatser. I alla fyra studier var det vanligt att vara engagerad både i informellt hjälparbete och ideella insatser. Denna grupp av 'aktiva medborgare' var vanligtvis också engagerad i informella sociala nätverk. Denna 'dubbel-aktiva' grupp har ökat över tid och de utför många timmar av engagemang per månad. Resultaten utmanar den litteratur som menar att informellt hjälparbete är ett omfattande hinder för att engagera sig i ideella insatser. Det kan finnas skäl att uppmärksamma risken för att ett ökat tryck på medborgarna att utföra oavlönat arbete, framför allt av omsorgskaraktär, kan försvåra möjligheterna för denna typ av dubbla engagemang.

Publikationer:

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2009a). Patterns of Informal Help and Caregiving in Sweden: a 13-year Perspective. *Social Policy & Administration*, 43, 7, 681-701.

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2009b). Caregiving and Volunteering among Older People in Sweden − Prevalence and Profiles. *Journal of Aging & Social Policy*, 21, 4, 352- 373.

Renblad, K., Henning, C., & Jegermalm, M. (2009). Future Workshop as a Method to Create an Aging-friendly Community. In Henning, C. & Renblad, K. (eds). *Perspectives on Social Cohesion, Empowerment and Civil Society*. Jönköping: School of Health Sciences, Jönköping University.

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2010). Äldres engagemang i civilsamhället: roller och profiler. I *Tredje åldern – Sociala aspekter och medborgarskapet*. Gynnerstedt, K., & Wolmesjö, M. (red.). Malmö: Gleerups förlag.

Svedberg, L., von Essen, J., & Jegermalm, M. (2010). Svenskarnas engagemang är större än någonsin. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.

Svedberg, L., von Essen, J., & Jegermalm, M. (2009). Patterns of Civic Participation in Sweden: Extensive and Stable in Prosperity and Crisis. Paper presented at ARNOVA conference, Cleveland, Ohio, USA.

Svedberg, L., von Essen, J., & Jegermalm, M. (2010). Stability and Variations in Civic Engagement: Sweden in prosperity and recession. ISTR, Working paper series.

Under utgivning

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2011a). Helpful citizens and caring families: Patterns of Informal help and caregiving in Sweden in a 17-year Perspective. Accepted for publication in *International Journal of Social Welfare*.

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2011b). Links between informal caregiving and volunteering in Sweden: a 17-year Perspective. Accepted for publication in *European Journal of Social Work*.

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2011c). Omsorgens gestaltningar i civilsamhället. I Jeppsson Grassman, E., & Whitaker, A. (red.). Åldrande och omsorgens gestaltningar. Mot nya perspektiv. Lund: Studentlitteratur.

Artiklar:

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2011a). Helpful citizens and caring families: Patterns of Informal help and caregiving in Sweden in a 17-year Perspective. Accepted for publication in International Journal of Social Welfare.

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2011b). Links between informal caregiving and volunteering in Sweden: a 17-year Perspective. Accepted for publication in European Journal of Social Work.

Jegermalm, M., & Jeppsson Grassman, E. (2011c). Civil Society as a Care Context for Older People. Chapter in a Book.